

Ordføreren (Axel Ivan Pedersen): Som det fremgår af udvalgets betænkning, omfatter lovforslaget og de af ministeren og udvalget i fællesskab stillede ændringsforslag ialt 340 personer, og jeg skal på udvalgets vegne tillade mig at indstille lovforslaget og de stillede ændringsforslag til vedtagelse.

Ved den lov, som blev gennemført i december måned, opnåede 460 personer indfødsret, det vil altså sige ialt 800 personer i indeværende folketingsår. Hertil kommer et vist antal umyndige børn, som automatisk følger forældrene.

Udvalgets arbejde har strakt sig over 22 møder, og der er i disse tillige behandlet en del ansøgere, som har fået afslag af forskellige årsager; det drejer sig om ialt 95.

På udvalgets vegne vil jeg gerne takke den højtærede minister og ministeriets embedsmænd for et godt og behageligt samarbejde.

Indenrigs- og boligministeren (Kjærboel): Jeg takker udvalget for det omfattende og udmærkede arbejde, det har udført, og som jo er udtryk for, at man i folketingsudvalget har været i stand til at videreføre traditionerne, fra dengang det var et landstingsudvalg, der havde disse sager til behandling.

Hermed sluttede forhandlingen.

Ændringsforslagene nr. 1—3 (herunder ændringsforslag om indsættelse af en ny paragraf) og lovforslagets §§ 1—5, således ændret,

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om familiefideikommisssers overgang til fri ejendom.

(Første behandling findes i tidenden sp. 2767; udvalgets betænkning findes i tillæg B. sp. 513).

Udenfor betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, de stillede ændringsforslag og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under eet.

Ordføreren (Erhard Jakobsen): Da vi havde lovforslaget om familiefideikommisssers overgang til fri ejendom til første behandling i det høje ting, var det vist den almindelige opfattelse blandt ordførerne som blandt de ærede medlemmer, der fulgte forhandlingen, at man her stod overfor en lille og en let sag, lille, fordi lovforslagets økonomiske rækkevidde var ret beskeden, og let, fordi forslaget hovedsynspunkter ikke kunne forventes at rejse politisk strid, og hertil kom så, at forslaget var særdeles godt forberedt.

Vi, der nu i et udvalg har haft lejlighed til at se nærmere på sagen, har ikke helt den samme opfattelse, som vi havde dengang. Naturligvis regner vi stadig forslaget for en af denne samplings små sager, men helt så let, som vi først troede sagen var, finder vi den ikke mere. Vi har i alt fald følt os forpligtet til meget grundigt at gennearbejde alle de spørgsmål, der har været fremme såvel om lovforslagets principper som om dets enkeltheder.

Allerede under første behandling rejstes her i det høje ting nogle spørgsmål af denne art, senere er flere kommet til, rejst dels af udvalgets medlemmer og dels af interesserede folk udefra. I udvalgets 4 møder og de 2 samråd med den højtærede justitsminister har vi haft lejlighed til at drøfte disse spørgsmål, og jeg skal kort omtale, hvilket resultat drøftelserne har ført til. Det vil, forsåvidt drøftelserne er mundet ud i ændringsforslag, fremgå af den afgivne betænkning, men jeg vil gerne udover at redegøre for de stillede ændringsforslag sige lidt også om udvalgets øvrige drøftelser, der ikke har ført til fremsættelse af ændringsforslag.

Under førstebehandlingen blev spørgsmålet rejst, om det ville være muligt i lovforslaget at tage et særligt hensyn til den ikke særlig store gruppe af fideikommisbesiddere — en 10-11 stykker ialt — hvis pengefideikommisser er anbragt i større fast ejendom.

[Erhard Jakobsen.]

Der blev under forhandlingen peget på de vanskeligheder, som det her foreliggende lovforslag kunne skabe for den arving til et større gods, som ville blive nødt til at tilvejebringe en betydelig kapital til udbetaling til sine søskende.

I et samråd gav den højtærede justitsminister udtryk for sine betænkeligheder ved at lave særlovgivning for så få tilfælde. Den uopsigelighed for en vis periode, som ejer eller successor måtte være interesseret i i disse tilfælde, var, sagde justitsministeren, jo allerede tilstede for nogle pantebrevs vedkommende, og han mente, at der i de øvrige tilfælde måtte kunne tilvejebringes en for alle parter tilfredsstillende ordning under de forhandlinger med overformyndet, som jo efter lovforslagets § 3 vil finde sted om udarbejdelsen af forslag til de enkelte fideikommissers overgang til fri ejendom. Udvalget var enigt med ministeren i disse synspunkter.

Udvalget har ligeledes taget afstand fra tanken om, at der ligesom i sin tid ved lensafløsningsloven skulle etableres en ordning med to successorer. Man ville herved i de tilfælde, hvor den nuværende fideikommissbesidder er ganske ung, måske et spædbarn, forlænge de bestående utilfredsstillende forhold for en lang periode fremover. Ønsket om at komme af med nogle arvegangsregler, der ikke svarer til tidens hele indstilling, har her vejet så stærkt, at man ikke har ment at kunne tage hensyn til de mulige enkelttilfælde, hvor en 2. successor måtte have indrettet sin livsførelse i overensstemmelse med sine fremtidsforventninger.

Det ønske, der fremkom under sagens første behandling, om, at man i et nærmere bestemt omfang skulle lade afløsningen være frivillig, har ikke vundet genklang i udvalget. Der har været enighed om, at hvis afløsningen skal gennemføres, må den være tvungen, så man er sikker på at få de utilfredsstillende forhold ændret, ikke blot i de tilfælde, hvor parterne selv finder dem utilfredsstillende, men også i sådanne tilfælde, hvor en eller flere af parterne ikke ønsker afløsning, fordi deres privatinteresser er særdeles godt varetaget af den nuværende ordning.

Med hensyn til de fideikommiss, der omfatter løsøre, har udvalget ment, at der

gjaldt andre synspunkter end med hensyn til kapitaler. Det ærede medlem hr. Aksel Larsen rejste spørgsmålet under første behandling, og da hans parti jo ikke har deltaget i udvalgsarbejdet, skal jeg sige til det ærede medlem, at der, såvidt jeg kan se, kan anføres samfundsmæssige grunde for, at man opretholder fideikommissordninger her. Jeg er vidende om, at der f. eks. findes værdifulde samlinger af familieportrætter, hvis værdi netop for en stor del beror på, at de er samlede, og det ærede medlem vil sikkert være enig med mig i, at når disse portrætter til sin tid skal havne dér, hvor de naturligt hører hjemme, nemlig på et offentligt tilgængeligt sted, vil det være en fordel, at de ikke er spredt for alle vinde, men findes hos en enkelt.

Som det fremgår af betænkningen, har udvalget haft lejlighed til at drøfte spørgsmålet, om det ikke ville være rigtigt i loven at bestemme, at de fideikommisskapitaler, der overgår til fri ejendom, skal være sær-eje. Der er overfor udvalget peget på to tilfælde, hvor det foreliggende lovforslag vil betyde en væsentlig ændring af de bestående familieretlige regler. Det første tilfælde vedrører skilsmisse. Hvis en fideikommissbesidder i dag skifter i levende live, fordi ægte-skabet er opløst, bevarer han retten til at nyde renterne af fideikommisskapitalen. Når det foreliggende lovforslag bliver gennemført, vil ægtefællen få halvdelen af den frigivne formue.

Det andet tilfælde, der er fremført overfor udvalget, vedrører den fideikommissbesidder, der hensidder i uskiftet bo. Det er her anført, at medens den pågældende i dag, hvis han ønsker at indgå nyt ægteskab, kunne foretage skifte efter sin afdøde ægtefælle, uden at dette skifte berørte fideikommisskapitalen, så vil, hvis lovforslaget gennemføres, hans arvinger af første ægteskab få andel i den frigivne del af fideikommisskapitalen.

Udvalget har også forelagt dette spørgsmål for den højtærede justitsminister, som har givet en begrundelse for, at justitsministeriet ikke fandt det rigtigt at gøre fideikommisskapitalen til sær-eje.

For det første har ministeren fremhævet, at der kan oprettes ægtepagt også med hensyn til fideikommisskapitalerne, såfremt der er ønske om at forbeholde fideikommiss-

[Erhard Jakobsen.]

kapitalen som den hidtidige nyders særeje. Justitsministeriet vil i almindelighed godkende sådanne ægtepagter, medmindre der da skulle foreligge ganske særlige forhold, som taler imod en godkendelse. Såfremt fideikommissbesidderen ikke ønsker at oprette ægtepagt, har justitsministeriet fundet, at det vil være urigtigt i det foreliggende lovforslag at fravige den gældende ægteskabslovgivningsregler. Specielt er der fra ministeriets side peget på, at fideikommisskapitalens afkast, der jo er fælleseje, kan have været af væsentlig betydning for familiens økonomi. Når kapitalen for en væsentlig part frigives, opstår der en risiko for, at den forbruges, og det må være rimeligt og naturligt, at ægtefællen får den beskyttelse, som reglen i ægteskabsloven om fælleseje betyder, bl. a. således at ægtefællen i givet fald kan kræve bosondring.

Udvalget har været enigt med justitsministeren i de fremsatte synspunkter og har ikke ønsket at stille ændringsforslag om, at kapitalen skal være særeje.

Inden jeg går over til at omtale de stillede ændringsforslag, skal jeg lige nævne, at udvalget ved flere lejligheder har været inde på det spørgsmål, som også var fremme under første behandling, nemlig om lovforslagets afgrænsning af begrebet „familiefideikommiss“ var tilfredsstillende. For udvalget har foreligget et par konkrete tilfælde, hvor der kunne være nogen tvivl, men i alt fald har udvalgets flertal ikke i den omstændighed, at der i enkelte tilfælde kunne være tvivl om lovens grænser, fundet anledning til at søge lovforslaget ændret og endnu mindre naturligvis til at opgave at søge denne lovgivning gennemført.

Der foreligger, som de ærede medlemmer vil se af betænkningen, 7 ændringsforslag. Jeg finder kun anledning til at gøre bemærkninger om nr. 2, 3 og 4, idet de øvrige er af teknisk art, nødvendiggjort af, at lovforslagets behandling har taget længere tid end oprindeligt beregnet.

Ændringsforslag nr. 2 vedrører bestemmelserne i lovforslagets § 6, stk. 3, hvorefter den i lovforslaget fastsatte overgang til fri ejendom i visse tilfælde skal udskydes, nemlig når en person, der levede på det tidspunkt, da opretteren døde, er besidder af fideikommisset. I disse tilfælde — det drejer sig vist

ialt om knap en halv snes stykker — skal overgangen til fri ejendom udskydes indtil det tidspunkt, da en ved opretterens død endnu ufødt person er kommet i besiddelse af fideikommisset.

Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår, at denne bestemmelse er indsat af hensyn til den nye grundlovs § 84. Denne paragraf antages ifølge folketingsudvalgets betænkning af 25. februar 1953 at tillade en båndlæggelse af arv for allerede eksisterende personer samt for een ufødt generation.

Ud fra et ønske om, at lovforslaget kun skulle bringe de forhold til ophør, som grundloven ikke for fremtiden vil tillade etableret, har man ment at måtte lade de familiefideikommiss bestå, hvor den nuværende besidder levede på det tidspunkt, da opretteren afgik ved døden, men det får i nogle enkelte tilfælde den uheldige virkning, at en enkelt arving beholder den fortrinsstilling, som lovforslaget tilsigter at afskaffe i alle andre tilfælde. Gennem den tilføjelse, der er foreslået til § 6, stk. 3, åbnes mulighed for ad frivillighedens vej at bringe det uheldige forhold til ophør.

Ændringsforslag nr. 3 fremsætter jeg, om ikke med blødende hjerte, for det er sagen for lille til, så dog med en smule tristhed i sindet. Ved første behandling rejste jeg selv spørgsmålet, om de i lovforslaget nævnte 4 pct. kunne anses for rimeligt, men det var rigtignok ud fra den betragtning, at afgiften var for lille, at jeg gjorde mine bemærkninger. Mit partis repræsentanter i udvalget har i dette spørgsmål bøjet sig for et ønske fra anden side, et ønske, som blev understreget derved, at man sagde, at man ville lægge afgørende vægt på en ændring fra 4 pct. til 2 pct.; så blev det altså 2½. Jeg regner ikke sagen for at være af stor vigtighed, men jeg vil gerne sige, at jeg fremdeles finder, at det ville have været rimeligt med en afgift, der ikke bare dækker de med overgangen forbundne omkostninger, men tillige giver statskassen nogle penge. Der er den dobbelte grundelse herfor, at de fleste af fideikommissbesidderen får en fordel ved ordningen, en fordel, som samfundet giver dem, og samtidig lider statskassen et tab, måske ikke særlig stort, men dog et tab, nemlig i arveafgift som følge af, at de store kapitaler stykkes ud i mindre.

Med hensyn til ændringsforslag nr. 4 skal

[Erhard Jakobsen.]

jeg lige gøre opmærksom på, at der er to ændringer i dette forslag. Den første er, at den oprindelige bestemmelse i § 9: at et af nævnets medlemmer skulle være en højesteretsdommer, foreslås ændret derhen, at det pågældende medlem blot skal være en af Højesteret udnævnt dommer. Jeg har i „Juristen“ læst en artikel af professor Borum, hvori han kommenterer det her foreliggende lovforslag. Professoren rejser i denne artikel en indvending, som jeg egentlig synes man også i fremtiden bør holde sig for øje. Han siger — jeg beder om tilladelse til et ganske kort citat —:

„Hvorfor kan det ikke til forandring være en landsdommer? Man styrker ikke „menigmands“ tillid til og respekt for landets almindelige domstole ved til alle mulige hverv (som man af en eller anden grund ikke vil overlade til domstolene) at indsatte en højesteretsdommer som garant for, at det nu går (næsten lige så) rigtigt til som i en domstol.“

I udvalget har vi altså ment, at det ikke var nødvendigt at fastholde kravet om en højesteretsdommer.

Den anden ændring, forslaget indeholder, skal jeg ikke sige meget om. Den er udførligt begrundet i de bemærkninger, justitsministeriet har tilstillet udvalget, og som er aftrykt som bilag til betænkningen. Det var naturligt for udvalget at tage spørgsmålet om rekursadgang op, og jeg synes, at der nu gennem betænkningen og dens bilag er givet al den vejledning, som jurister og andre, der skal have med loven at gøre i fremtiden, vil kunne ønske sig.

Et flertal af udvalget, bestående af repræsentanter for det radikale venstre, socialdemokratiet og det konservative folkeparti samt det ærede medlem hr. Gideon fra partiet venstre, har ment at kunne anbefale forslaget med de foretagne ændringer til vedtagelse her i det høje ting. Som det vil ses, har et mindretal, bestående af partiet venstres øvrige medlemmer af udvalget, kunnet tiltræde de fremsatte ændringsforslag, men derimod — hvad jeg finder temmelig overraskende — ikke kunnet tiltræde forslaget som helhed. Min overraskelse er ikke foranlediget af den ærede ordfører fra venstre, der allerede ved første behandling udtrykte store betænkeligheder. Det overraskende for

mig er, at partiet som sådant har tilsluttet sig denne afvisning af forslaget. Det stemmer dårligt med de synspunkter, partiet i sin tid anlagde på fideikommisordninger. Jeg tror også, at adskillige af dem, der udefra har vist denne sag interesse, og som på et vist tidspunkt henvendte sig til den daværende statsminister, det ærede medlem hr. Erik Eriksen, er forbavsede, idet de af de førte forhandlinger fik den opfattelse, at det ærede medlem dengang havde stor sympati for sagens gennemførelse. Men nu må vi jo afvente mindretallets motivering for afvisningen — en sådan er nemlig ikke givet i udvalget — og så vil afstemningen vise, om venstre her i salen vil følge det ærede medlem hr. Gideon eller det ærede medlem frk. Helga Pedersen.

På udvalgsflertallets vegne anbefaler jeg lovforslaget med de foreslåede ændringer til vedtagelse.

Paabøl: Mit parti kan ikke tiltræde det foreliggende lovforslag, og vi vil ved tredje behandling stemme imod det.

Vi er enige i den betragtning, som har ført til forbudet i grundlovens § 84 mod fremtidig oprettelse af pengefideikommissier: betænkkeligheden ved, at personer kan bestemme, at deres formue skal tilfalde enkelte af deres arvinger med tilsidesættelse af andre arvinger ud i en ubegrænset fremtid, som de med nutidens hurtigt skiftende sociale og økonomiske forhold ikke har mulighed for at overskue.

Vi er også enige i, at det i nutiden ikke er ønskeligt, at der opstår en arvelig rigmands-klasse, hvad der vist heller ikke af andre grunde er nogen nærliggende fare for.

Båndlæggelsen af kapitalerne medfører jo også, at kapitalen må undrages besiddere-rådighed, således at han er afskåret fra ved egen virksomhed og dygtighed at frugt-bargøre kapitalen. Disse hensyn giver en god begrundelse for et forbud mod i fremtiden at oprette pengefideikommissier, men medfører ikke med nødvendighed, at man skal ophæve de allerede bestående pengefideikommissier.

Det vægtige sociale og samfundsøkonomiske hensyn til jordfordelingen, som begrundede afviklingen af fideikommissgodserne, gælder ikke med hensyn til pengefideikommissierne, og der kan i det hele taget ikke

[Paabøl.]

anføres noget afgørende argument for ophævelse af de nu bestående pengefideikommissers. Disse frembyder, som jeg også nævnte ved første behandling, hverken ved deres antal eller de kapitaler, de råder over, noget samfundsmæssigt problem. Dette er også understreget af professor Borum, der er professor i arveret ved Københavns universitet, i en artikel, han har skrevet i „Juristen“ 1954, pag. 79, og hvorfra jeg med den højtærede formands tilladelse vil anføre et kort citat:

„Forslaget hører ikke til de mere betydningsfulde. Det er vel væsentlig fideikommissbesiddernes ønske om at få fat i (den størst mulige del af) kapitalen og ikke nøjes med den mere beskedne årlige afkastning, der har motiveret forslaget om afskaffelsen af disse fra et samfundssynspunkt temmelig uskadelige fideikommissers.“

Det er, som professor Borum rammende siger, væsentlig fideikommissbesiddernes ønske om at få fat i kapitalen, der har motiveret forslaget, og der er jo fra en vis side blandt besidderne udfoldet en betydelig aktivitet ved fremførelsen af dette ønske.

Vi mener ikke at kunne være fideikommissbesidderne følgagtige heri.

Man har navnlig anført, at kapitalerne er udhulet og stadig udhules ved den inflationsmæssige forringelse af pengeværdien. Men i denne henseende deler disse kapitaler skæbne med de langt større kapitaler, som er anbragt i legater og stiftelser. Der er også gået svindsot i disse kapitaler som følge af to verdenskrige.

Det er en vanskelig, men dog måske ikke uløselig opgave at nå frem til en mere værdifast anbringelsesmåde, og dette spørgsmål må man sikkert før eller senere tage op, men det rækker langt videre end til fideikommisskapitalerne. Man har navnlig i udlandet selskaber for kapitalanlæg, der anbringer deres kapital i en række aktieselskaber af forskellig type og som følge deraf med forskellig modstandskraft overfor vekslende konjunk-

turer, hvorigennem man kan opnå en høj grad af værdifasthed og sikkerhed.

Man har også anført, at fideikommisskapitalerne burde følge de almindelige arveregler, således at en enkelt af en søskendeflokk, i reglen den ældste søn, ikke begunstiges fremfor de yngre søskende. Men denne betragtning kan næppe holde for en nærmere prøvelse, fordi det karakteristiske netop er dette, at besidderne ikke har noget krav på kapitalen, idet de som legatnydere kun har en rentenydelsesret. De har ingen retlig eller moralsk begrundet forventning om at komme i besiddelse af kapitalen. De er ofte ikke engang direkte efterkommere efter opretteren, og en fordeling af kapitalen til opretterens efterkommere efter de almindelige arveregler ville føre til helt andre resultater end det, der opnås ved dette lovforslag.

Ved intestatfideikommisserne, d. v. s. sådanne, hvor successionsordenen svarer til arvelovens almindelige regler, kunne man måske med nogen ret tale om en slags fællesskab til familieformuen, som kunne give en vis begrundelse for ophævelsen. Men netop med hensyn til disse fideikommissers har justitsministeriet, som oplyst i bemærkningerne til lovforslaget, ment sig berettiget til administrativt med samtykke af den nærmeste successor at ophæve fideikommisset, når forholdene iøvrigt taler derfor.

Der skal efter vor mening tungtvejende grunde til at tilsidesætte private viljeserklæringer. Respekten for private viljeserklæringer er en værdifuld bestanddel i vor retskultur.

Det har altid været antaget, at justitsministeriet var berettiget til at ændre testamentariske bestemmelser både med hensyn til forvaltningsmåde og bestyrelse og med hensyn til formålet, når dette formål af en eller anden grund ikke længere kunne virkeliggøres. Både for Københavns kommune og for Københavns universitets vedkommende har man således foretaget sammenlægning af en række smålegater under fælles bestyrelse, og de pågældende legater opslås samlet.

[Paabsl.]

Som et eksempel på ændring af formålet kan jeg nævne et legat fra det 17. århundrede, hvis indtægter skulle anvendes til hjælp for fattige medborgere her i byen under indkvartering. Da dette formål efterhånden praktisk talt forsvandt, gav man tilladelse til, at årsindtægten anvendtes til andre formål, f. eks. til bespisning af fattige børn.

Ligeledes er det blevet godkendt under udtrykkelig henvisning til legatstifterens formål, at et legat fra ca. 1720, der var tillagt degnen i Hellevad, berøvedes denne og henlagdes til vajsenhuset i Tønder. Det sidste tilfælde blev forelagt domstolene og blev godkendt af Højesteret.

Det ledende synspunkt har imidlertid altid været dette, at man skulle komme legatstifterens vilje så nær som muligt og løse spørgsmålet i legatstifterens ånd. Dette synspunkt har man opgivet her. Det er i bedste fald højst usikkert, om opretterne af familiefideikommisserne ville være gået med til en ophævelse af fideikommisset, selvom de havde kunnet forudse den inflationsmæssige udvikling, som er sket, og den deraf følgende forringelse af kapitalen. Højest sandsynligt ville de vel foretrække, at der også i fremtiden sikres den berettigede en besæden årlig indtægt til underhold eller uddannelse, fremfor at kapitalen, sådan som det nu vil ske, splittes og forbruges. Jeg mener, det ville være rigtigt, at man også i fremtiden holdt sig indenfor rammerne af justitsministeriets hidtidige praksis, således at opretternes vilje skete fyldest i det omfang, det er praktisk muligt og forsvarligt.

Ved lovforslagets første behandling gav jeg udtryk for den betænkelighed, at der kunne opstå vanskeligheder ved afgrænsningen overfor familielegater, og denne betænkelighed, der ikke er blevet mindre under udvalgsbehandlingen, har også professor Borum i den afhandling, jeg nævnte før, givet udtryk for. Jeg vil med den højtærede formands tilladelse ganske kort citere, hvad han anfører herom. Professor Borum skriver:

„Uanset at man har haft den mest fremragende juridiske bistand ved definitionen i § 2 af begrebet familiefideikommiss, skal afgrænsningen overfor de familielegater, hvortil bestemte familier har fortrinsret, nok komme til at volde vanskeligheder i praksis.“

Af en kollega er jeg blevet gjort opmærksom på et familielegat af betydelig størrelse, som efter lovforslagets definition — hvad også den højtærede justitsminister erkender — falder ind under loven, uanset at det betegner sig som et familielegat; afløsningen af dette legat vil — også efter den højtærede justitsministers opfattelse — volde megen tvivl og højst sandsynligt give anledning til retssager.

Vi kan tiltræde ændringsforslagene og vil stemme for dem. Jeg skal ikke opholde mig ved de foreslåede ændringer af mere formel art med hensyn til tidsfrister o. lign., men blot nævne, at det må betragtes som et betydeligt fremskridt, at afgiften ved overgang til fri ejendom foreslås fastsat til 2½ pct. i stedet for 4 pct. Efter min opfattelse ville det være ganske urimeligt, om staten skulle have 4 pct., en afgift, der i mange tilfælde ville lægge beslag på et års indtægt, så meget mere som der i årenes løb toldes stærkt af disse kapitaler gennem både skatter og afgifter.

Af egentlige familielegater betales der naturligvis indkomstskat, men der betales ingen formueskat af legatkapitalen således som ved familiefideikommiss. Jeg vil dog i denne forbindelse gerne sige, at jeg mener ikke, at skattemæssig og afgiftsmæssig behandling med nogen rimelighed kan føre til ophævelse af familiefideikommiss. Hvis man mener, at disse bliver skattemæssigt urimeligt behandlet, må vejen være den at ændre skattelovgivningen på dette område, og det er der formentlig ingen der er tilhænger af.

Jeg vil gerne udtrykke min tilfredshed med, at det gennem ændringsforslaget til § 9 og gennem justitsministeriets bemærkninger, som er optrykt i udvalgets betænkning, er blevet stærkt præciseret, at afgørelsen af egentlige retsspørgsmål henhører under domstolene. Vi mener af principielle grunde ikke, man bør skride til afløsning af pengefideikommisserne, men det vil jo ske også uden vor bøn og kan ikke påkalde de største lidenskaber hos mig, og når det skal ske, mener jeg stort set, at man har fundet den rigtige løsning i det foreliggende lovforslag.

Der er dog en enkelt ting, som har voldt mig nogen tvivl, nemlig om de frigivne kapitaler ikke burde være særeje. Så længe fideikommisset bestod, behandlede det som

[Paabøl.]

særeje. I nutiden med de mange skilsmisser må man formentlig tilråde alle, der ved ægteskabets indgåelse har formue eller venter arv af betydning, at oprette ægtepagt. Formuefællesskabet hører fortrinsvis hjemme i tilfælde, hvor formuen er opsparet under ægteskabet. Var formuen en fideikommisskapital, kan man have undladt at oprette ægtepagt udfra den betragtning, at fideikommisskapitalen i forvejen i realiteten var at behandle som særeje. Jeg mener derfor, at dette spørgsmål kan volde nogen tvivl.

Vi tiltræder ændringsforslagene, men kan ikke tiltræde lovforslaget som helhed.

Hanne Budtz: Mit parti har i udvalget arbejdet udfra den opfattelse, at det vil være rigtigt at lade familiefideikommisserne overgå til fri ejendom.

Det ærede medlem hr. Paabøls bemærkninger i dag giver mig anledning til at udtale, at det konservative folkeparti naturligvis også er af den opfattelse, at viljeserklæringer skal respekteres, men det er en kendt sag, at tiden er løbet fra mange testamentariske dispositioner, og at forholdene kan ændre sig, således at forudsætningerne for testators viljeserklæringer ganske er bristet. Det er det, der efter vor opfattelse er sket med hensyn til familiefideikommisserne. Det må også fremhæves, at det er pengeformuer; det drejer sig om, ikke formuer, der er knyttet særlig åndelig interesse til, eller som har særlig affektionsværdi, bortset fra de familiefideikommissers, der består af løsøre, og som udtrykkeligt er undtaget fra overgangen til fri ejendom.

Det, der særlig får mit parti til at medvirke til denne ophævelse af familiefideikommisserne, er, at deres værdi efterhånden er blevet illusorisk i forhold til den oprindelige værdi. Hvis man tager sit udgangspunkt i 1914, det år, da der sidst er blevet konfirmeret pengefideikommissers, kan man se forskellen i udviklingen med hensyn til kapitaler, der er anbragt alene i pengeværdier, og kapitaler, der er anbragt f. eks. i jord, som jo er værdifast ejendom. En pengekapital på 450 000 kr. i 1914 har i dag, hvis man omregner efter pristallet, en værdi af 120 000 kr., medens derimod en tilsvarende

fast ejendom til en værdi i 1914 af 450 000 kr. i dag har en værdi, omregnet efter pristallet, på 390 000 kr.

Hvad angår forrentningen af fideikommisskapitalen, er denne, der i 1914 var på 25 000 kr., ligeledes omregnet efter pristallet, i dag faldet til 5 600 kr., medens udbyttet af den tidligere nævnte landejendom er steget fra 75 000 kr. til 112 000 kr., altså tal, der i høj grad taler for det standpunkt, vi indtager i denne sag i dag. For de pengefideikommissers, der er stiftet på et tidligere tidspunkt, omkring århundredskiftet eller før, er det klart, at værdien af udbyttet er blevet betydelig ringere endnu; der rettes jo i vore dage meget store angreb på større kapitaler, og når man betragter det forslag, regeringen har fremsat om ændrede, og i høj grad forhøjede, arveafgifter, er det absolut et argument, der taler for at lade disse værdier overgå til fri ejendom, så de kan komme ud i bedre anbringelse, give bedre udbytte og derved blive udsat for en større fordeling.

Under første behandling af sagen tog jeg ligesom det ærede medlem hr. Erhard Jakobsen på mit partis vegne forbehold med hensyn til afløsningsafgiften, og jeg konstaterer med tilfredshed, at procenten er blevet sat ned, således som vi havde ønsket det, idet afløsningsafgiften, som allerede nævnt af udvalgets ordfører, er blevet ændret fra 4 pct. til 2,5 pct., en ændring, vi finder fuldtud rimelig og nødvendig. Dette vil sige, at der ikke skal afgives et urimelig stort beløb til statskassen, som dog på den anden side får sine udgifter dækket.

Endelig finder vi det rimeligt, at de almindelige arveafkaldsbestemmelser også finder anvendelse på dette område, sådan som det bestemmes ved ændringsforslag nr. 2 til § 6, og mit parti vil gerne bidrage til gennemførelse af en retfærdig fordeling af arv imellem søskende.

Med hensyn til de fideikommisskapitaler, der er anbragt i jord, har det desværre ikke været muligt at fastlægge særlige bestemmelser i lovforslaget og heller ikke at stille ændringsforslag på dette område, men vi nærer tillid til, at der gennem de forhandlinger, der skal føres i overformynderiet, vil opnås den bedst mulige ordning, herunder indrømmelse af en rimelig uopsigelighed.

[Hanne Budtz.]

Jeg vil slutte med at sige, at mit parti kan anbefale lovforslaget med ændringsforslag til vedtagelse.

Gideon: Da jeg gennem de overvejelser, jeg har gjort mig angående det problem, der her foreligger til afgørelse, er kommet til det resultat, at jeg må tilslutte mig flertallets indstilling, vil det vel være rimeligt ganske kort at gøre rede for de betragtninger, som har ført til, at jeg finder det ret og rimeligt nu at gå til ophævelse af de eksisterende familiefideikommissers.

Som bekendt indførtes der i den nye grundlov en bestemmelse om, at intet familiefideikommis for fremtiden kan oprettes, og når man har fundet det rigtigt at optage denne bestemmelse i den nye grundlov, må anledningen forementlig være den — det forekommer mig at være det mindste, man kan lægge i den — at disse familiefideikommissers ikke for fremtiden er ønskværdige, at tiden og udviklingen med andre ord er løbet fra dem. Heri er jeg ganske enig, men det forekommer mig, at de betragtninger, som har dannet grundlag for denne grundlovsbestemmelse, også kan gøres gældende overfor de eksisterende familiefideikommissers, og det er da nærliggende at spørge: Hvad så med disse? Er tiden da ikke også løbet fra dem?

Jeg synes som sagt, at de samme betragtninger kan gøres gældende, medmindre der er modstridende hensyn, som er mere tungtvejende, og det eneste modstående hensyn, der her kan komme i betragtning, er, at der med hensyn til de allerede eksisterende familiefideikommissers foreligger en viljesakt; der er en person, der har truffet afgørelse om, hvorledes der skal forholdes med hans efterladenskaber, og denne viljesakt bør man respektere. Jeg indrømmer, at det naturligvis er en tungtvejende betragtning, som man må tage med ind i sine overvejelser, og som jeg også har taget med ind i mine, men jeg kan ikke se rettere, end at denne betragtning i nærværende tilfælde ikke kan gøre sig så forfærdelig stærkt gældende. Når man i grundloven har fundet det påkrævet ikke at respektere viljesakter for fremtiden, har det ikke så stor betydning med hensyn til bestående familiefideikommissers; hertil kommer også, som det er

fremhævet af forskellige ordførere, at man i justitsministeriet i vidt omfang er inde på at godkende ændringer i allerede bestående viljestilkendegivelser i testamenter ud fra den betragtning, at forholdene efterhånden har udviklet sig sådan, at forudsætningerne for denne eller hin bestemmelse ikke mere er tilstede. Man må stille sig selv det spørgsmål: Ville nu testator i dette tilfælde ikke have truffet en anden ordning, og i bekræftende fald, hvilken ordning ville han have truffet? Det er betragtninger af denne art, som har fået mig til at mene, at de forudsætninger, der i sin tid forelå for disse fideikommissers oprettelse, er bristet, er smuldreret væk i den udvikling, der er foregået såvel på det lovgivningsmæssige som på andre områder.

Jeg kan f. eks. nævne den stigning i formuebeskatningen, som disse formuer har været udsat for; denne beskatning er steget overordentlig stærkt. Siden statsskatteloven af 1912 er formueskatten mangedoblet. For en kapital på 100 000 kr. er den blevet 4—5 gange så stor, for en kapital på en halv million kroner er den tidoblet, og det skønt kapitalens reelle værdi, dens købekraft, som det også blev fremhævet af det ærede medlem fru Hanne Budtz, i virkeligheden er sunket til en fjerdedel eller en trediedel.

Eller hvad mener man om arveafgiftens stigning, denne arveafgift, som for børns vedkommende ved arveloven af 1908 havde en maksimalsats på 3 pct., og som nu ved den gældende lov er oppe på 20 pct. og efter det forslag, der foreligger fra regeringens side, vil komme op på 45 pct.? For søskendebørn, hvor arveafgiftsloven af 1908 gennemførte en maksimalbeskatning på 6 pct., er denne nu oppe på 45 pct., og den ville, hvis det lovforslag, den høje regering nu har fremsat, bliver vedtaget, stige til 60 pct. Det siger sig selv, at med den udvikling, der her har fundet sted, vil der ved hvert arvefald ske et overordentlig stærkt og dybt indgreb i disse kapitaler, og det er til at forudse, at det ikke vil vare så forfærdelig længe, før kilden er løbet tør.

Hertil kommer den økonomiske udvikling i almindelighed, som også er berørt. Jeg kan her nævne konverteringen i 30erne, da renten, som for obligationer dengang lå på 4½ og 5 pct., blev konverteret til 3 og 3½ pct., lidt over og lidt under pari, hvorefter

[Gideon.]

den afkastning, disse kapitaler gav, jo blev meget betydeligt begrænset. Endelig kan nævnes den inflatoriske bevægelse, vi har været ude for, og som har bevirket, at disse kapitaler ikke har nær den store betydning, de havde ved deres oprettelse.

Det er alt dette, der har ført til, at jeg mener, det er ret og rimeligt at gå til afløsning af disse fideikommissers; forudsætningerne for deres oprettelse er gennem denne udvikling fuldstændig faldet bort.

Man kan også komme ind på en subsidiær betragtning og spørge: Ville den pågældende testator eller erektor, hvis han havde forudset den stedfundne udvikling, da ikke have sagt: så vil jeg hellere have, at de pågældende får kapitalen, mens der er noget tilbage af den, for den smuldrer jo efterhånden væk.

Jeg kan ikke se rettere, end at den eneste, som i virkeligheden kan have grund til at være utilfreds med denne lov, er den højtærede finansminister, for han er da sikker på, at han må give afkald på en stor del af den forøgede arveafgift, som følger af disse kapitalers ophobning på een hånd, medens disse derimod nu vil blive stykket ud på flere hænder; det er, om jeg så må sige, et sikkert bytte, der går den højtærede finansminister af hænde, men det må naturligvis han og den højtærede justitsminister ordne indbyrdes.

Det er som sagt disse betragtninger, der har ført til, at jeg mener, det vil være ret og rimeligt, at vi, efter at vi nu har fået den nye grundlov, går til en afskaffelse og ophævelse af disse familiefideikommissers.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Jeg takker udvalget for det udførte arbejde, dets flertal for tilslutningen til lovforslaget og iøvrigt hele udvalget for dets tilslutning til de stillede ændringsforslag. Jeg vil gerne knytte enkelte bemærkninger til disse ændringsforslag.

En gennemførelse af ændringsforslag nr. 2 til § 6 sker ikke helt uden betænkelighed, dels fordi forslaget vedrører ganske få, måske kun en enkelt, dels også fordi det jo kan betyde, at en myndig successor kommer ud for et pres. Jeg tør måske også nævne, at arveafgiftsproblemet kan have spillet ind, når man har ønsket at få denne tilføjelse til

§ 6, stk. 3. På den anden side vil jeg sige, at mit ræsonnement har været dette, at det må være naturligt at imødekomme et ønske fra en myndig successor om ikke at drage nytte af den fordel, fideikommissbestemmelsen betyder for ham personligt; det harmonerer helt med det grundsyn, der ligger bag fremsættelsen af lovforslaget.

Vedrørende ændringsforslag nr. 3 til § 8 forstod jeg på det ærede medlem fru Hanne Budtz, at hun var meget lykkelig herover, medens det ærede medlem hr. Erhard Jakobsen var temmelig nedtrykt. Vi har foreslået 4 pct.; man kan vel sige, det er en skønssag, hvordan man skal fastsætte procenten. Halvdelen af beløbet skal tilfalde overformynderiet til dækning af administrationsudgifter og halvdelen statskassen; det er klart, at det kan være meget forskelligt, hvor stor en andel af kapitalen man mener der burde tilfalde overformynderiet til dækning af administrationsomkostningerne. Når man har ønsket at tillægge statskassen en andel, skyldes det, at statskassen — hvad også det ærede medlem hr. Gideon meget stærkt understregede — er den eneste, der ved denne ordning mister penge. For mig har det ikke noget stort at betyde, hvilken procent man ønsker. Vi havde jo det held at kunne samles om 2½ pct.; det er jo altid vanskeligere at operere med 1¼ pct.; men det går vel nok; i overformynderiet er man sikkert i stand til at regne med sådanne brudte procenter.

Vedrørende ændringsforslag nr. 4 til § 9 vil jeg, hvad angår udeladelsen af henvisningen til § 7, blot henvide til de som bilag optrykte bemærkninger herom. Den øvrige ændring i paragraffen går ud på, at det fremover skal være en af Højesteret valgt dommer, der skal være formand, og ikke en blandt Højesterets medlemmer valgt dommer. Herom vil jeg gerne sige, at jeg er enig i den betragtning, at en af Højesteret udpeget dommer vil være i stand til at gøre fyldest på dette område.

Vedrørende ændringsforslag nr. 6 til § 15 skal jeg blot gøre den bemærkning, at det er fremkaldt af den rent tekniske årsag, at lenskontrolafgiften opkræves i første halvdel af april måned, og forslagets sene behandling — det er ingen bebrejdelse — har derfor nødvendiggjort denne ændring.

Jeg vil gerne knytte en bemærkning til

[Justitsministeren.]

lovforslagets § 16 og bemærkningerne dertil, fordi jeg under udvalgsbehandlingen forstod, at der kunne opstå tvivl om, hvilke afgifter der skulle betales ved afløsningen. Jeg vil derfor gerne understrege, at der ikke er tale om, at der skal betales arveafgift ved afløsning; der er alene tale om betaling af afgiften efter § 8, som nu er fastsat til 2 $\frac{1}{2}$ pct.

I forbindelse med den afgivne betænkning har jeg ganske enkelte bemærkninger, væsentligst på linie med, hvad udvalgets ærede ordfører har fremhævet.

I betænkningens stk. 2 behandles spørgsmålet om de fideikommissers, hvis kapital helt eller delvis er anbragt i en bestemt fast ejendom. Derom vil jeg for det første sige, at i de tilfælde, hvor der er bestemmelser om uopsigelighed i det pågældende pantebrev, berøres disse bestemmelser ikke af fideikommissets afløsning, og endvidere, at det kun drejer sig om et meget ringe antal. Jeg vil også gerne understrege det, som udvalgets ordfører pegede på — jeg tror også, det blev nævnt af det ærede medlem fru Hanne Budtz — at hvis der er brug for visse uopsigelighedsbestemmelser, kan man regne med, at aftale herom vil kunne opnås ved forhandlinger med overformynderiet.

Udvalget har endvidere beskæftiget sig med det oprindelig af landsretssagfører Nebelong rejste spørgsmål om, hvorvidt man burde lade den frigjorte kapital være besidderens særeje. Derom vil jeg blot sige, at jeg må finde det overordentlig betænkeligt at fravige ægteskabslovgivningens hovedregel om fælleseje. Jeg er enig i den betragtning, udvalgets ærede ordfører har anført: at fideikommisskapitalens afkast i mange tilfælde er af væsentlig betydning for den pågældende families økonomi, og også i den betragtning, at frigivelsen kan rumme en risiko for, at den frigivne kapital forbruges, og at den anden ægtefælle derfor må have den beskyttelse, der ligger i i givet fald at kunne kræve bosondring. Jeg vil ligesom den ærede ordfører understrege, at man jo i givet fald kan træffe anden beslutning ved ægtepagt.

Det ærede medlem hr. Paabøl fremførte en række betragtninger, der lå på linie med, hvad han fremførte ved første behandling, og jeg gør mig ingen illusioner om at kunne overbevise det ærede medlem om, at hans

principielle syn ikke er rigtigt. Det ærede medlem sagde, at han og hans parti var tilhængere af forbudet i grundloven mod fremtidig oprettelse af pengefideikommissers, men at han og hans parti var imod det foreliggende forslag, som det ærede medlem ikke fandt begrundet. Det synes jeg ikke det ærede medlem har ret til at sige. Der er fra mange sider — nu senest af det ærede medlem fru Hanne Budtz og det ærede medlem hr. Gideon — givet en udmærket begrundelse for gennemførelsen af dette forslag. Det ærede medlem mindede om den artikel, professor Borum har skrevet i „Juristen“, og hvori professoren når til det resultat, at begrundelsen skulle være den, at fideikommissbesidderne ønskede at komme i besiddelse af kapitalen til fri rådighed. Jeg vil gerne sige, at jeg har ikke tillagt det afgørende vægt, at det overvejende antal af fideikommissbesidderne har ønsket denne lovgivnings gennemførelse, og at de repræsenterer den alt overvejende del af kapitalen — jeg har ikke tillagt dette nogen afgørende vægt. For mig er synspunktet simpelthen det, at jeg betragter instituttet pengefideikommissers som forældet, som en urimelighed overfor besidderens søskende; derfor har jeg fundet det rimeligt — og jeg er glad for, at et overvejende flertal deler denne betragtning — at man ændrer denne retstilstand.

Det ærede medlem hr. Paabøl nævnte specielt Det Grønne Familielegat. Jeg vil gentage, hvad jeg sagde i udvalget: vi står her overfor et af de blandede institutter, hvor det kan være vanskeligt at afgøre, om det omfattes — og i hvilket omfang — af lovens afløsningsregler. Men det er klart, at dette må være et domstolsspørgsmål, og jeg tror, det ærede medlem er enig med mig i, at det ikke ville være rigtigt, om jeg på justitsministeriets vegne forinden forslagets gennemførelse gav udtryk for en opfattelse, når sagen reelt til syvende og sidst må afgøres af domstolene.

Jeg var i og for sig glad for, at det ærede medlem anbefalede ændringsforslagene og gjorde det med den, synes jeg, gode motivering, at når man nu ville gennemføre dette, var lovforslaget i den ændrede form den rigtige løsning. Jeg har allerede gjort et par bemærkninger til det, det ærede medlem sagde om problemet særeje.

[Justitsministeren.]

Jeg skal slutte med at anbefale de stillede ændringsforslag og selve lovforslaget til vedtagelse ved tredje behandling.

Hermed sluttede forhandlingen.

§§ 1 og 2, ændringsforslag nr. 1, § 3, således ændret, §§ 4 og 5, ændringsforslag nr. 2, § 6, således ændret, § 7, ændringsforslag nr. 3, § 8, således ændret, ændringsforslag nr. 4, § 9, således ændret, § 10, ændringsforslag nr. 5, § 11, således ændret, §§ 12—14, ændringsforslag nr. 6, § 15, således ændret, § 16, ændringsforslag nr. 7 og § 17, således ændret, vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Der er ikke mere at foretage i dette møde.

Medlem af folketinget Else Zeuthen har meddelt mig, at hun ønsker til ministeren for offentlige arbejder at stille følgende spørgsmål:

Med hvilken begrundelse erklærer generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet, at postforsendelser påklistret landsforeningen „Aldrig mere Krig“s mærkater er ulovlige?

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Tingets næste møde afholdes tirsdag den 27. april kl. 14 med følgende dagsorden:

- 1) *Valg af 1 medlem til „Rask-Ørsted Fondet“s bestyrelse.*
- 2) *Valg af 1 medlem til Danmarks Nationalbanks repræsentantskab.*
- 3) *Tredie behandling af:*
Forslag til lov om indfødsrets meddelelse m. v.
- 4) *Tredie behandling af:*
Forslag til lov om familiefideikommissers overgang til fri ejendom.

Formanden meddelte sluttelig planen for folketingets øvrige møder i den følgende uge.

Mødet hævet kl. 14⁵.

97. møde.

Tirsdag den 27. april kl. 14.

Formanden: Udvalget angående forslag til lov om indfødsrets meddelelse m. v. har afgivet tillægsbetænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Udvalget angående forslag til lov om familiefideikommissers overgang til fri ejendom har afgivet tillægsbetænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Folketingsmand Søren Olesen har meddelt mig, at han ønsker til undervisningsministeren at stille følgende spørgsmål:

Vil ministeren undersøge muligheden for, at elever, der deltager i skolerejser til udlandet, kan opføres på et fællespas i stedet for at fremskaffe pas enkeltvis? Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Folketingsmand Tholstrup har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for offentlige arbejder at stille følgende spørgsmål:

Vil man fra trafikministeriets side tage et initiativ til fremskyndelse af farlige vejtræers fjernelse?

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Folketingsmand Tholstrup har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for offentlige arbejder at stille følgende spørgsmål:

Vil private rederier få samme ret til benyttelse af de projekterede færgehavne Halsskov—Knudshoved, som de har til benyttelse af andre danske havne, og vil de få ret til benyttelse af de projekterede nye færgelejer?

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.